

ze jima je najboljšje obneslo. Opustila se je takrat, vpostavitve prvotnega slovenskega imena pod pretvego, da ne bo zamere: naj ostane pri starem — nemškem imenu. In tako je ostalo do danes.

D. Žunkovič.

*

Razvoj pošte.

Pošta je v sedanjih časih tako potrebna uvedba, da bi brez nje sploh izhajati ne mogli. V dobi prenosov po radiju in gledanja na daljavo bo zanimivo, pogledati nekoliko v najstarejše čase in vprašati: Kako neki je bilo tedaj s prenašanjem novic in zanimivosti?

Pošta v starem Egiptu.

Grški zgodovinar Herodot poroča, da je bilo prvo dnevno opravilo staroegipčanskega faraona, da si je pustil prečitati pisma, ki so bila došla iz vseh delov kraljestva. Ta beležka nam je dokaz, da je obstajala že celo v starem Egiptu neke vrste pošta. Papirusi (rastlinska tvarina, na katero so pisali Egipčani), ki so ohranjeni iz leta 1400 pred Kristusom, nam tudi potrjuje Herodotovo trditev. V onih starodavnih časih so bili faraoni v zvezi z babilonskimi vladarji. Pisemska izmenjava med obdvojnimi kralji je bila zasebnega ter družinskega značaja.

O pošti v današnjem smislu v starem Egiptu ni niti govora. Da je obvestil faraon babilonskega kralja, se je poslužil posebnega sela. Kakor faraon so občevali med seboj tudi knezi in veliki duhovniki mogočnega ter razsežnega Egipta. Priprosti narod se seve ni mogel posluževati pošte.

V staroperzijskem

kraljestvu je organizacija pošte že napredovala. Perzijski satrapi (vladarji) so pustili po celem kraljestvu postaviti majhne stolpiče, ki so bili tako daleč eden od drugega, kakor daleč sega člo-

veški glas. Straže, ki so bile stalno nameščene po stolpičih, so se lahko med seboj sporazumele. Na ta način so pritomale važne vesti iz najbolj oddaljenih krajev kraljestva v prestolno mesto. Kralj Cir je izpopolnil poštno organizacijo na ta način, da je uvedel tekače, ki so bili postavljeni ob vseh važnih postojankah ob cestah in so morali biti vsak čas pripravljeni za tek. Perzijske poštno tekače so imenovali »noge kralja«.

Pravi ustvaritelj perzijske pošte pa je bil kralj Darij I. Dal je povelje, da so zgradili s konji opremljene poštno stacije. Prenos obvestil in novic so prevzemali konjeniki. Perzijska pošta je bila v času miru in posebno še vojne državna ustanova. Vrhovno poštno vodstvo je bilo v rokah osebe iz kraljeve bližine. Darij III. je bil pred kronanjem za kralja perzijski generalni poštni ravnatelj.

Na Kitajskem

je obstajala mnogo stoletij pred Kristusovim rojstvom organizacija pošte, ki je bila podobna stari perzijski. Tudi starokitajski vladarji so se posluževali selov na konjih.

Na Grškem

so že imeli dnevne tekače. Grški zgodovinarji poročajo, da je pretekel gotovi Filipides v dveh dneh razdaljo 270 km, da je sporočil Lacedemoncem, da se vali proti Grški ogromna perzijska armada. Tekoč macedonskega kralja Aleksandra Velikega, Macedonec Filonides, je prehitel 340 km v 9 urah.

Rimska pošta.

Najboljše poštno zveze pa je znal vpostaviti stari Rim, kojega državne upeljave so bile na višku časa. Beseda pošta je latinskega izvora iz »pozita« (na gotovo mesto postavljeno). Julij Cezar je pustil ob najvažnejših vojaških cestah zgraditi posebne postaje, na katerih so morali biti pripravljeni vojaki konjeniki, da so prenašali obvestila in novice. Te postaje so se imenovali »po-

sita« (pošta) in jezdeci na njih »equites positi« (postavljeni jezdeci).

Kakor v perzijskem kraljestvu je bila tudi starorimska pošta na razpolago edinole cesarjem ter višji oblasti. Civilno prebivalstvo, ki je prebivalo ob starorimskih cestah, je moralo dati v gotovih slučajih konje na razpolago za poštni voz. Le one osebe, ki so bile pod posebnim pokroviteljstvom cesarja in senata, so lahko tudi zahtevale, da jim da narod konje na razpolago. V prvem stoletju po Kristusu je število cesarskih miljencev tako naraslo, da je občestno prebivalstvo stokalo pod bremenom neprestane pripravljenosti glede konj ter voza. Rimski cesar Nero je razveljavil leta 96 omenjeno nadlogo, a je bila pozneje zopet uvedena.

Prva pošta za civilno prebivalstvo

pa ni bila upeljana v Evropi, ampak na Japonskem. Že v prvih početkih japonske kulture je lahko predal vsak Japonec poštnemu selu proti odškodnini pismeno sporočilo, katerega je ta oddal na naslov. Na Japonskem sta bila vedno dva sla za slučaj napada, da bi eden lahko rešil pošto. Pismonoše na Japonskem so prenašali pošto v lesenih zabojih, ki so bili pritrjeni na dolge palice in opremljeni z zvoncem. Ako je starojaponski poštni sel pozvonil, je morala biti cesta prosta.

Pešta v Ameriki.

Veliko pred prihodom Evropejcev v Ameriko so posedali tamošnji visokokulturni narodi Aztekov in Inkov daleč na okrog razpredeno poštno zvezo. Pismonoše staroameriških Inkov so prenašali čisto drugačno pošto nego njihovi evropski tovariši. Pisma Inkov niso bila pisana na papir, ampak so bila motvozi, na katerih so se nahajali vozli. Vsak drugače barvan voz je pomenil nekaj posebnega.

Kakor hitro pa so podjarmili Azteke in Inke Španci, so temeljito iztrebili tudi staroameriško pošto.

*

daleč, daleč. Ribič je vrgel svoje mreže v morje in ko je truden malce počival, sem ga vprašal, od kdaj je tu morje. Nasmejal se je in dejal, da je morje tu vedno bilo in da so tu vsikdar lovili ribe.

Čez pet sto let sem se semkaj vrnil. Zdaj je bil tu velik gozd. Mož je stanoval v tesni koči, bil je drvar, ki je gozd iskaval. Vprašal sem ga, kako star je ta gozd. Odgovoril mi je, da stoji, kar pomnijo on in njegovi predniki, in da bo stal tako tudi kdaj.

Ko sem potem prišel sem zopet čez pet sto let, je bilo tu veliko mesto z živahnim vrvenjem ljudi po ulicah. Vprašal sem, kdaj so

trepetalo pred prihodnostjo ali za umrlimi žalovalo. Kdo ni bil tedaj sočutne besede in tolažbe potreben?

Proti polnoči sta se z župnikom vrnila v župnišče.

A župniku ni dalo ostati v sobi. Zdaj je čutil, da je nečakinjo bolj ljubil, nego je kdaj maral priznati sebi, pokazati drugim. Pa mu je bilo srce polno skrbi in bolesti, ko je videl deklico tako trpeti in sehniti, in ji ni mogel pomagati. In bolelo ga je, ko je videl izumirati stari, bogati rod Rajavcev.

Kaplan ga je slišal, da je čez kratko šel spet po stopnicah dol. Začudil se je, kam bi bil tako pozno namenjen. Stopil je k oknu in oprezoval v poljasno noč. Pa je videl, da gre župnik v cerkev.

»Res, tamle najdemo še edino nekaj tolažbe in miru«, je pomišljal iz trpke žalosti in utrujenosti. — »Saj bi človek obupal in si sam želel smrti, če mora vse to gorje gledati, pomagati pa ne more. Kakšen dan je bil spet današnjil!«

Ko je razmišljal, kaj vse je danes spet videl, z ljudmi sam pretrpel, se je zgrozil in stresel, kakor bi ga napadala mrzlica. Tako polno tega ljudskega gorja mu je bilo srce, da mu navzlic pozni uri ni dalo leči in zaspati. Kakor v nekaki omotici je sedel za mizo in si pripravil papir in črnilo.

In ko je zunaj v prirodi božji in tukaj v tesni kaplanski sobici sanjala tiha noč, ki pa v nji ni sni-

vala in počivala črna smrt, in ne počivali stoteri in stoteri, temveč so drhteli ob bolniških posteljah, jokali ob umirajočih ali že umrlih, v bolečinah vso noč pretrpeli in preječali, je kaplan v zneseni latinščini opisoval grozo črne smrti, ki jo je videl z neomejeno samosilniško in samovladarsko močjo po deželi gospodariti.*

Dolgo v noč je sedel za mizo, goreč v pesniški vznesenosti, ves pogreznjen v svoje delo. Že so na vasi petelin peli, ko je luč ugasnil in h kratkemu pokoju legel.

* V prevodu bi se ta popis glasil:

»Tam, kjer Drava, ponos prelepe naše dežele, svoje valovje podi in pljuške livade napaja: tam sta mnogo nesrečnih v Hades (v podzemlje, na drugi svet) pahnila

Smrt in Pomor, žrtev tisoč in tisoč zahtevaje. Ako imel bi peres čez sto in toliko jezikov, del le prav majhen nezgod bi opevati mogel. Vsak je dohod zaprt, zaprte so ceste, mostovi, v mestu zaprt je promet, zastajajo v domu opravki. Straža zastavlja vstop s pogledom in kopjem pretečim, vsakega tira nazaj, ki pokazati pisma ne more, ki bi mu dalo oblast, da sme prekoračiti meje. Da, celo na razpotjih so križi, povprečni tramovi vedni stražarji. In kamor ni moči postaviti straže, tam pa podtaknjen plamen vpepelil je strehe predmestne. Slišiš nesrečnežev stok, ki se dviga do neba oboka? Klic je njihov zastoj, da so zvesto Kristusu vdani, verni nedežvi, in krst jih obliči z milostjo svojo